

Завичајни музеј
Петровац на Млави

Завичајни музеј
Јагодина

ТАЈ СВЕТЛИ СРЕДЊИ ВЕК

СРЕДЊОВЕКОВНА ЗБИРКА
Завичајног музеја
у Јагодини

На корицама:
Розета, манастир Св.Јован Главосек, XV век, инв.бр.1233
Наушница, Сибница, XI-XII век, инв.бр. 48_138

**Завичајни музеј
Петровац на Млави**

**Завичајни музеј
Јагодина**

Издавач:

Завичајни музеј Петровац на Млави

За издавача:

Милица Илић

Аутор изложбе и текста:

Смиљана Додић, виши кустос-археолог

Фотографија:

Милосав Брајковић

Дизајн:

Ђорђе Филиповић

Штампа:

„Штампарија Стојадиновић“ Петровац на Млави

Тираж: 200

мај-јун 2015.

Петровац на Млави

ТАЈ СВЕТЛИ СРЕДЊИ ВЕК

СРЕДЊОВЕКОВНА ЗБИРКА
Завичајног музеја
у Јагодини

НЕДАВНО се навршило шест деценија од оснивања Завичајног музеја у Јагодини, најстарије музејске институције на територији Средњег Поморавља. Од првобитне Збирке старина при Учитељској школи у Јагодини, Музеј се развијао и прерастао у репрезентативну установу прикупљања и заштите културних добара, која своју делатност обавља на територији општина Јагодина, Рековац, Свилајнац и Деспотовац.

Средњовековна збирка, као део Археолошког одељења Завичајног музеја, у свом саставу има око две хиљаде предмета са територије Средњег Поморавља, Ресаве и Левча, у хронолошком распону од VI до XVI века. У питању је посуђе, оруђе, оружје и накит, док је нумизматички материјал део посебне Збирке новца до средине XV века. Географски простор са кога потичу ови експонати захвата средишни део долине Велике Мораве, од састава двеју Морава код Сталаћа на југу, до Лапова и Велике Плане на северу и од Бељанице и Кучајских планина на истоку, до Јухора, Гледићких планина и Црног врха на западу. Будући на раскршћу важних комуникација, ову територију нису мимоишли бурни историјски догађаји који су потресали Балкан од Велике сеобе народа до османских освајања, о чему сведочи око 200 регистрованих археолошких локалитета из тог периода.

Кухињска керамика, манастир Манасија, XV век, ЦКУ 5583

Захваљујући систематским археолошким истраживањима Републичког завода за заштиту споменика културе у Београду, обављених у периоду од 2005–2014. године, највећи број предмета Средњовековне збирке чини покретни материјал из манастира Манасија - око 300 керамичких посуда и око 1200 предмета од метала, стакла, камена и кости.

Трпезна керамика, манастир Манасија, XV век, ЦКУ 5583

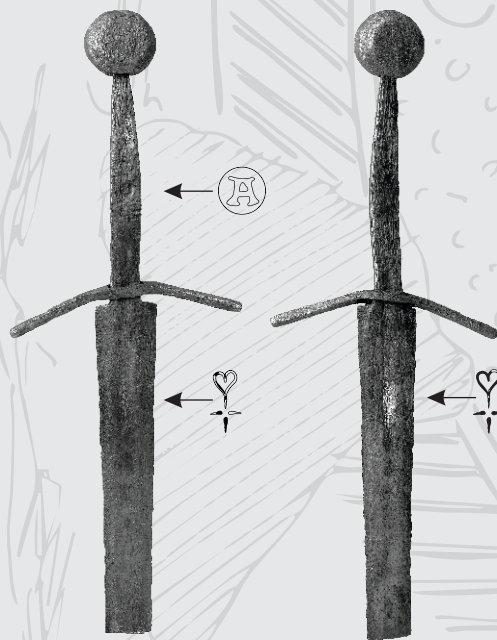
Осим овог, део материјала потиче и са археолошких ископавања ЗМЈ и крагујевачког Завода за заштиту споменика културе, која су од почетка 1970-тих година до данас обављена на локалитетима Намасија и Св.Јован Главосек у клисури реке Црнице (Параћин), „Јеринин град“ у Старом селу, „Терамидиште“ у Багрдану, „Вецина мала“ у Мајуру, „Пањевачки рит“ у Јагодини (Јагодина), „Стари хан“ у Деспотовцу, „Манастирак“ у Великој Крушевици (Рековац) и „Јеринин град“ у селу Војска (Свилајнац).

Апликација са чаше, Манастирак, крај XIV - почетак XV века, инв.бр. 48_192

Плакета челника Хребељана са луксузне чаше, један је од најзначајнијих налаза са археолошких истраживања манастира Манастирак код Велике Крушевице, општина Рековац. Међу осталим налазима који сведоче о значају првобитне цркве из XIV века истичу се и остава новца угарског краља Жигмунда Луксембуршког (1387-1437), примерци османског и новца деспота Стефана Лазаревића (1389-1427), украсне игле, апликација, металне алке, као и фрагменти зидног сликарства.

Иако се при прикупљању археолошке грађе посебна пажња поклања теренском раду, не треба умањити ни значај случајних налаза предмета који су у Збирку доспевали путем поклона и откупа. Чињеница да је у питању око две стотине предмета прикупљених током шест деценија постојања Музеја, указује на стално живу сарадњу грађана и кустоса. Многбројни примерци оруђа (ковачки, пољпривредни, дрводељски, кожарски, каменорезачки и алат за свакодневну употребу) и оружја (мачеви, бодежи, врхови стрела и копаља, буздовани), делова коњске опреме и накита (наушнице, привесци, апликације, наруквице, прстење и предмети личне побожности), прикупљени на овај начин, били су предмет бројних студија претходних истраживача.

Мач, Хунрија, XIV-XV век, инв.бр. 48_146 (лево)

Мач, Каленићки Прњавор, XIV-XV век, инв.бр. 48_147 (десно)

Мачеви дворучњаци се често називају „вуковцима“ по урезаној представи вука као ознаци радионица из баварског града Пасауа. Ипак ови примерци показују сасвим другачије порекло. Њихова сечива украшена су таушираним мотивом спојеног срца и крста, какав се ретко среће на налазиштима у Србији, што указује на то да су наши примерци настали у до сада неидентификованој, можда домаћој радионици.

Део коњске опреме, Јаковић - Дубока, X-XI век, инв.бр. 48_66

Буздован, манастир Томић, XV-XVI век, инв.бр. 48_64

Мамузе, Вољавче, XIV-XV век, инв.бр. 48_71

Мамузе, Кочино село, XIV-XV век, инв.бр. 48_70

**Остава новца Жигмунда Луксембуршког (1387-1437), Манастирак,
инв. бр. 50_2048-2247**

Купасто – калотасто прстење, Бигреница (Ћуприја), X-XI век, инв.бр. 48_1,2
Купаста глава сребрног и калотаста бакарног, посребреног прстена из Бигренице украшене су крстоликим мотивом, који је у првом случају изведен луксузном техником гранулације, а у другом филигранском жицом. Овакво прстење, омиљено у словенском свету у раном средњем веку, налазимо на некрополама Србије и Македоније, па би на том простору требало тражити и центре њихове производње.

**Новац Ладислава I (1077-1095),
Војска - Јеринин град, ЦКУ 5584**

**Динар деспота Стефана Лазаревића
(1389-1427),
Манастирак, инв.бр. 50_2047**

**Прстен, Ћуприја, XIV-XV век,
инв.бр. 48_20**

**Прстен, неп.лок., XIV-XV век,
инв.бр. 48_19**

Наушница,
Јошанички Прњавор,
XII век, инв.бр. 48_143

Наушница, неп.лок.,
XI век, инв.бр. 48_29

Делови крстића - реликвијара,
X-XI век, инв.бр. 48_197, 198

Оловни крстић,
Јухор - Говедарник, VII век,
инв.бр. 48_201

Наушница, Гиље,
X-XI век, инв.бр. 48_36

Наушница, Кавадар,
XI век, инв.бр. 48_28

Лунуласте наушнице са шишаркастим или јагодичастим привесцима представљају словенску имитацију импортованих византијских узора, рађених од племенитих метала, у високој техници гранулације. Велика лунуласта наушница са три јагоде (инв. бр 48_36), израђена од посребреног бакарног лима, јединствена је у читавом словенском свету.

Камена иконица са представом св.Николе на аверсу
и Крштења Христовог на реверсу, околина Прокупља, XIII-XV век, инв.бр.199

Камена иконица са представом св арханђела Михаила,
Јагодина, XV век, инв.бр. 200,

Изабрана литература:

-S. Vetnić, Medieval Weapons and Implements Deriving from Middle Morava Basin, *Balcanoslavica* 10, Beograd 1983, 137-154.

-С. Дрча, Јеринин град – Белица (истраживања 1987.), *Гласник САД* 5, Београд 1989, 82 – 86.

-С. Крстић, Средњовековни накит из збирке Завичајног музеја у Јагодини, *Гласник САД* 13, Београд 1997, 329-348

-В. Манојловић – Николић, Локалитети IX – XIII века у Средњем Поморављу, *Зборник Народног музеја XVII-1*, Београд 2001

-Б. Цветковић, Две камене иконице из збирке Завичајног музеја у Јагодини, *Старинар LII*, Београд 2003

-*Пет десетлећа посвећености*, Посебно издање поводом педесетогодишњице рада Завичајног музеја у Јагодини (1954-2004), ур. Б. Цветковић, С. Додић, Јагодина 2004

-С. Додић, „Јеринин град“ у селу Војска код Свилајнца – ископавања у 2012. години, *Шумадијски записи VII*, Аранђеловац 2013, 63 – 78.

-*Ново – старо, Нове аквизиције у Завичајном музеју Јагодина 2002 – 2013.*, Каталог изложбе, Јагодина 2013

-М. Брмболић и др., *Манасија – шест деценија истраживања и заштите*, Јагодина 2014

СКРАЋЕНИЦЕ

ЦКУ – Централна књига уласка

Инв.бр.- инвентарски број

ЗМЈ – Завичајни музеј Јагодина

Непл.лок.- непознат локалитет

ЦИП